

Din jurisprudența recentă a Curții de Justiție a Uniunii Europene

1. Proprietate intelectuală. Societate informațională. Instanțele judecătorești pot obliga furnizorii de servicii online să înceteze, dar și să prevină încălcări ale dreptului de proprietate intelectuală săvârșite prin intermediul pieței gestionate de către aceștia.

La data de 12 iulie 2011, Curtea de Justiție (Marea Cameră) a pronunțat o hotărâre cu repercusiuni în domeniile proprietății intelectuale și societății informaționale⁷²⁵. Cauza aflată pe rolul Curții a avut ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulate în temeiul art. 234 CE (art. 267 TFUE în prezent) de High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Regatul Unit). Cererea instanței britanice a privit interpretarea următoarelor norme de drept derivat: art. 5 și 7 din Prima Directiva 89/104/CEE privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la mărci; art. 9 și 13 din Regulamentul (CE) nr. 40/94 privind marca comunitară; art. 14 din Directiva 2000/31/CE privind anumite aspecte juridice ale serviciilor societății informaționale, în special ale comerțului electronic, pe piața internă; art. 11 din Directiva 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală.

Trimiterea preliminară a fost formulată din oficiu, în cadrul unui litigiu între L'Oréal SA, precum și filialele sale, Lancôme parfums et beauté & Cie SNC, Laboratoire Garnier & Cie și L'Oréal (UK) Ltd

(denumite în continuare, împreună, „L'Oréal”), pe de o parte, și trei filiale ale eBay Inc., respectiv eBay International AG, eBay Europe SARL și eBay (UK) Ltd (denumite în continuare, împreună, „eBay”), precum și domnul Potts, doamna Ratchford, doamna Ormsby, domnul Clarke, doamna Clarke, domnul Fox și doamna Bi (denumiți în continuare „persoanele fizice pârâte”), pe de altă parte, având ca obiect vânzarea fără acordul L'Oréal a unor produse ale acesteia prin intermediul pieței online administrate de eBay.

Persoanele fizice pârâte au vândut, prin intermediul eBay, un număr de 17 produse, purtând diferite mărci înregistrate de către L'Oréal în state membre ale Uniunii Europene sau mărci comunitare, produse care nu fuseseră anterior comercializate în Spațiul Economic European (SEE) și care fie erau produse nedestinate vânzării (precum articole demonstrative sau mostre), fie nu erau destinate vânzării în Spațiul Economic European. Două din aceste produse au reprezentat contrafaceri, iar unele produse s-au vândut fără ambalaj.

L'Oréal a susținut că eBay este răspunzătoare pentru utilizarea mărcilor L'Oréal, dată fiind afișarea acestora pe site-ul său, precum și afișarea pe site-ul operatorilor unor motoare de căutare, precum Google, a unor linkuri sponsorizate care apăreau în urma utilizării unor cuvinte-cheie care corespundeau mărcilor amintite.

Apreciind că, în soluționarea cauzei, sunt incidente mai multe chestiuni de

⁷²⁵ Hotărârea Curții de Justiție în cauza C-324/09 L'Oréal și alții.

drept european, High Court of Justice a suspendat judecata și a adresat CJUE un set de zece întrebări preliminare, regrupate de Curtea de Justiție în funcție de problemele de drept la care făceau trimitere.

- O primă problemă a constatat în a clarifica dacă L'Oréal avea dreptul de a se opune ofertelor de vânzare, vânzărilor și publicității făcute prin intermediul eBay, în cazul produselor purtând mărci înregistrate în statele membre sau mărci comunitare.

Curtea a decis mai întâi că persoanele fizice pârâte, prin numărul semnificativ de produse vândute, au depășit sfera unei activități private, astfel încât ofertele de vânzare și vânzările făcute de acestea s-au efectuat în cadrul comerțului. Această verificare se impunea în prealabil, deoarece în cazul în care o persoană fizică vinde un produs de marcă prin intermediul unei piețe online, fără ca această tranzacție să aibă loc în contextul unei activități comerciale, titularul mărcii nu poate invoca dreptul său exclusiv prevăzut de art. 5 din Prima Directivă 89/104 și de art. 9 din Regulamentul nr. 40/94.

Potrivit art. 5 din Prima Directivă 89/104/CEE⁷²⁶ și art. 9 din Regulamentul (CE) nr. 40/94⁷²⁷, titularul unei mărci se bucură de un drept exclusiv care îi permite să interzică oricărui terț să importe

produse care poartă marca sa, să ofere produsele, să le introducă pe piață sau să le dețină în acest scop. Acest drept se aplică inclusiv în cazul ofertelor de vânzare și publicității. Art. 7 din Prima Directivă 89/104/CEE și art. 13 din Regulamentul (CE) nr. 40/94 instituie o limitare a acestui drept, atunci când produsele au fost introduse pe piață în SEE – sau, în cazul unei mărci comunitare, în Uniune – de titularul însuși sau cu consimțământul acestuia.

Curtea de Justiție a decis că dreptul titularului unei mărci naționale sau comunitare de a se opune ofertelor de vânzare, vânzării și publicității unor produse de către un terț, operațiuni care implică utilizarea unor semne identice sau similare acestei mărci, în cazul în care produsele nu au fost introduse în SEE sau pe piața internă, trebuie aplicat și în situațiile în care terțul, produsele în cauză sau serverul site-ului internet utilizat se află în afara Uniunii, *atât timp cât oferta de vânzare este destinată consumatorilor aflați pe teritoriul în care marca a fost înregistrată*. Revine instanțelor naționale sarcina de a aprecia de la caz la caz dacă există indicii relevante care permit concluzia că o ofertă de vânzare afișată pe o piață online accesibilă pe teritoriul acoperit de marcă este destinată unor consumatori aflați pe teritoriul amintit.

⁷²⁶ "Marca înregistrată conferă titularului său un drept exclusiv. Titularul este abilitat să interzică oricărui terț să utilizeze, fără consimțământul său, în lumea afacerilor: (a) un semn identic mărcii pentru produse sau servicii identice cu cele pentru care aceasta este înregistrată; (b) un semn pentru care, din cauza identității sau a similitudinii sale cu marca și din cauza identității sau a similitudinii produselor sau serviciilor aflate sub incidența mărcii și a semnului, există în mintea publicului un risc de confuzie care conține riscul de asociere între semn și marca".

⁷²⁷ "(1) Marca comunitară conferă titularului său un drept exclusiv. Titularul este abilitat să interzică oricărui terț, fără acordul său, să folosească în domeniul afacerilor: (a) un semn identic cu marca

comunitară pentru produse sau servicii identice cu cele pentru care este înregistrată; (b) un semn pentru care, din cauza identității sau asemănării sale cu marca comunitară și din cauza identității sau asemănării produselor sau serviciilor sub incidența mărcii comunitare și a semnului, există un risc de confuzie în mintea consumatorului; riscul de confuzie cuprinde riscul de asociere între semn și marcă; (c) un semn identic sau asemănător cu marca comunitară pentru produse sau servicii care nu sunt asemănătoare cu cele pentru care este înregistrată marca comunitară, atunci când aceasta se bucură de renume în Comunitate și când folosirea semnului fără motiv întemeiat aduce un profit necuvenit din caracterul distinctiv sau din renumele mărcii comunitare sau le aduce prejudiciu".

- În al doilea rând, Curtea a decis că furnizarea de către titularul unei mărci a unor articole care poartă această marcă și sunt destinate demonstrațiilor pentru consumatori în puncte de vânzare autorizate, precum și a unor flacoane care poartă la rândul lor această marcă, din care se pot lua cantități mici care sunt oferite drept mostre gratuite consumatorilor, *nu* constituie, în lipsa unor probe contrare, o introducere pe piață în sensul Primei Directive 89/104 și al Regulamentului nr. 40/94. Pentru a decide astfel, în speță, Curtea a subliniat că aceste produse au fost oferite în mod gratuit, iar pe acestea apărea deseori mențiunea „vânzarea interzisă” sau “tester”, ceea ce denotă lipsa consimțământului titularului mărcii de a introduce produsele pe piață și lipsa intenției de a le comercializa.

- În al treilea rând, Curtea a hotărât că *scoaterea ambalajelor* de la produsele de marcă poate aduce atingere titularilor mărcii în funcție de împrejurările concrete și le poate justifica opoziția la vânzarea, oferta de vânzare sau publicitatea unor asemenea produse efectuate de către vânzătorii subsecvenți. Înainte de toate, scoaterea ambalajului poate priva marca de funcția sa esențială, aceea de a garanta că toate produsele care poartă marca respectivă au fost fabricate sau furnizate sub controlul unei întreprinderi unice, căreia i se poate atribui răspunderea pentru calitatea acestora. Chiar dacă scoaterea ambalajului nu a condus la o asemenea lipsă de informații, titularul mărcii se poate opune totuși ca un parfum sau un produs cosmetic ce poartă marca al cărei titular este să fie revândut fără ambalaj în cazul în care demonstrează că scoaterea ambalajului a adus atingere imaginii produsului respectiv și, astfel, reputației mărcii.

O astfel de atingere poate avea loc atunci când ambalajul exterior contribuie în măsură egală sau superioară în raport cu flaconul sau cu recipientul la prezentarea imaginii produsului create de titularul mărcii și de distribuitorii săi autorizați. Totodată, este posibil ca scoaterea ambalajului mai ales în privința produselor cosmetice să determine absența unor informații obligatorii potrivit art. 6 alin. 1 din Directiva 76/768 și să aducă astfel prejudicii imaginii produsului.

- În temeiul art. 5 alin. 1 litera a din Prima Directivă 89/104 și art. 9 alin. (1) litera (a) din Regulamentul nr. 40/94, titularul unei mărci are dreptul să interzică operatorului unei piețe online să facă publicitate pentru produse cu această marcă, vândute pe piața respectivă, pornind de la un cuvânt-cheie identic cu marca respectivă pe care acest operator l-a selecționat în cadrul unui serviciu de referențiere pe internet în cazul în care publicitatea nu permite sau permite numai cu dificultate utilizatorului de internet normal informat și suficient de atent să își dea seama dacă produsele menționate provin de la titularul mărcii sau de la o întreprindere legată din punct de vedere economic de acesta sau dacă, dimpotrivă, provin de la un terț.

Curtea a avut în vedere funcția esențială a mărcii, respectiv de a atesta că toate produsele care poartă marca respectivă au fost fabricate sau furnizate sub controlul unei întreprinderi unice, căreia i se poate atribui răspunderea pentru calitatea acestora.

- O altă problemă de drept european a reprezentat-o exonerarea de răspundere juridică a furnizorului unui serviciu al societății informaționale, a cărei activitate se reduce, în principiu, la stocarea de informații. Condițiile exonerării de răspundere, potrivit dreptului Uniunii, sunt stabilite de art. 14 alin. 1 din Directiva

2000/31/CE⁷²⁸, iar condițiile generale ale antrenării răspunderii sunt determinate, potrivit principiului autonomiei procedurale, de sistemele de drept din fiecare stat membru.

Curtea a precizat condițiile în care acest comerciant poate obține o înlăturare a răspunderii juridice. Aceasta a transmis instanțelor naționale că trebuie să examineze rolul pe care furnizorul intermediar de servicii l-a jucat în susținerea intereselor partenerilor săi contractuali. Dacă operatorul menționat a contribuit la optimizarea prezentării ofertelor de vânzare sau în promovarea acestor oferte, trebuie să se considere că acesta nu a ocupat o poziție neutră între clientul vânzător vizat și potențialii cumpărători, ci a jucat un rol activ, de natură să îi confere o cunoaștere sau un control al datelor referitoare la aceste oferte. În aceste condiții, operatorul menționat nu se poate prevala, în ceea ce privește datele menționate, de derogarea în materie de răspundere prevăzută de articolul 14 din Directiva 2000/31.

În situația în care acest furnizor de servicii s-a limitat la o prelucrare pur tehnică și automată a datelor, acesta nu poate fi exonerat de orice răspundere pentru datele cu caracter ilegal pe care le-a stocat decât cu condiția să nu aibă „cunoștință despre activitatea sau

informația ilicită” sau, în ceea ce privește o cerere de daune interese, cu condiția să nu fi luat „cunoștință de fapte sau circumstanțe din care să rezulte că activitatea sau informația este vădit ilicită”, iar, după ce a luat cunoștință despre acestea, indiferent în ce mod, să fi acționat prompt pentru a elimina informațiile sau pentru a bloca accesul la acestea. Comportamentul operatorului economic se apreciază conform criteriului *bonus pater familias* (un operator economic diligent).

• Ultima chestiune clarificată de CJUE a privit posibilitatea titularilor drepturilor de proprietate intelectuală de a solicita instanțelor, în temeiul normelor naționale de transpunere a art. 11 din Directiva 2004/48⁷²⁹, să adreseze operatorului unui site internet ordine judecătorești, prin care să se dispună luarea de către operatorul amintit a unor măsuri care să prevină în viitor încălcarea drepturilor respective și care ar putea fi aceste măsuri.

Curtea a hotărât că, în virtutea normei de drept european, statele membre trebuie să își investească instanțele cu competența de a adresa furnizorilor de servicii online ordine judecătorești prin care să contribuie nu doar la încetarea încălcărilor săvârșite prin intermediul pieței gestionate de acești furnizori, ci și să prevină noi încălcări ale drepturilor de proprietate intelectuală.

⁷²⁸ “Statele membre veghează ca atunci când un serviciu al societății informaționale constă în stocarea informațiilor furnizate de un destinatar al serviciului, furnizorul aceluși serviciu să nu fie responsabil pentru informațiile stocate la cererea unui destinatar al serviciului, cu condiția ca:

(a) furnizorul să nu aibă cunoștință despre activitatea sau informația ilicită, iar în ceea ce privește acțiunile în daune, să nu aibă cunoștință de fapte sau circumstanțe din care să rezulte că activitatea sau informația este vădit ilicită sau

(b) furnizorul, din momentul în care ia la cunoștință despre acestea, acționează prompt pentru a elimina informațiile sau pentru a bloca accesul la acestea”.

⁷²⁹ “Statele membre asigură ca, atunci când se

pronunță o hotărâre judecătorească de constatare a încălcării unui drept de proprietate intelectuală, autoritățile judecătorești competente să poată pronunța împotriva contravenientului un ordin judecătoreesc prin care interzic continuarea încălcării. Atunci când legislația internă prevede aceasta, erespectarea unui ordin judecătoreesc este pasibilă, dacă este cazul, de plata unor daune cominatorii, cu scopul de a-i asigura executarea. Statele membre asigură de asemenea ca titularii drepturilor să poată solicita pronunțarea unui ordin judecătoreesc împotriva intermediarilor ale căror servicii sunt utilizate de un terț pentru a încălca un drept de proprietate intelectuală, fără a aduce atingere articolului 8 alineatul (3) din Directiva 2001/29/CE”.

Măsurile pe care ordinele judecătorești le pot conține rămân sub incidența dreptului național, însă ele trebuie să fie pe de o parte eficiente și disuasive, iar pe de altă parte echitabile, proporționale și nu excesiv de costisitoare, pentru a nu crea obstacole în calea comerțului legal. Curtea a exemplificat atât în sensul unor măsuri neconforme dreptului european (instituirea unei interdicții generale și permanente de vânzare pe piața respectivă a produselor cu mărcile amintite), cât și în sensul unor măsuri conforme (suspendarea contului autorului încălcării drepturilor de proprietate intelectuală).

2. Excluderea răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate particularilor ca urmare a încălcării dreptului Uniunii, atunci când această încălcare este consecința interpretării regulilor de drept, aprecierii împrejurărilor de fapt și a probelor de către o instanță de ultim grad de jurisdicție este contrară dreptului Uniunii Europene. Limitarea răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate particularilor de instanțele de ultim grad de jurisdicție, în aplicarea dreptului Uniunii, la cazurile de dol și culpă gravă este

contrară dreptului Uniunii Europene.

La data de 20.11.2011, Curtea de Justiție (camera a treia) a pronunțat o hotărâre extrem de importantă pentru răspunderea statului și a judecătorilor instanțelor de ultim grad de jurisdicție în privința aplicării dreptului european⁷³⁰. Hotărârea a fost prilejuită de o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor statelor membre introdusă de Comisie, în baza art. 258 TFUE⁷³¹, la data de 20.07.2010, împotriva Italiei. Comisia a solicitat Curții să constate că înlăturând răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate particularilor de încălcări ale dreptului european comise de o instanță națională de ultim grad de jurisdicție, în interpretarea regulilor de drept sau în aprecierea faptelor și a probelor, precum și limitând această răspundere doar la cazurile de dol și culpă gravă, Italia nu și-a respectat obligațiile care îi reveneau în virtutea principiului răspunderii statelor membre pentru încălcarea dreptului european de către instanțele lor care judecă în ultim grad⁷³².

Comisia a susținut că dispozițiile interne care determinau această răspundere limitată fuseseră deja examinate de

⁷³⁰ Cauza C-379/10.

⁷³¹ Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene.

⁷³² Legislația națională contestată a fost reprezentată de Legea 117/88 privind despăgubirea pentru prejudiciile cauzate în exercițiul funcției juridiciale și răspunderea civilă a magistraților. Potrivit art. 1, legea se aplica "tuturor membrilor instanțelor de judecată de drept comun, administrative, financiare, militare și speciale care exercită o activitate juridiciale, independent de natura funcțiilor, precum și oricărui persoane care participă la exercițiul funcției juridiciale". Potrivit art. 2 din această Lege, "orică persoană care a suferit un prejudiciu nejustificat din cauza comportamentului, unui act sau unei măsuri judiciare luată de un magistrat care s-a făcut vinovat de dol sau culpă gravă în exercițiul funcțiilor sale sau din cauza unei denegări de justiție, poate

acționa împotriva statului pentru a obține reparația daunelor patrimoniale pe care le-a suferit, precum și a daunelor nepatrimoniale care decurg din privarea de libertate (alin. 1). În exercițiul funcțiilor juridiciale, interpretarea regulilor de drept și aprecierea faptelor și a probelor nu pot da naștere niciunei răspunderi (alin. 2). Constituie o culpă gravă: a) încălcarea gravă a legii rezultând dintr-o neglijență impardonabilă; b) afirmarea, din cauza unei neglijențe impardonabile, a unui fapt a cărui existență este infirmată în mod incontestabil de piesele dosarului; c) negarea, din cauza unei neglijențe impardonabile, a unui fapt a cărui existență este în mod incontestabil stabilită de piesele dosarului; d) luarea unei măsuri privind libertatea personală în afara cazurilor prevăzute de lege sau fără motivare (alin. 3)". Acțiunea Comisiei a privit, în concret, art. 2 din Legea 117/88, pe care o vom denumi în continuare "Legea".

Curte în cauza *Traghetti del Mediterraneo*⁷³³ și considerate implicit contrare dreptului comunitar. Modul în care statul italian a reglementat și menținut răspunderea magistraților pentru prejudiciile cauzate în exercițiul funcției jurisdicționale este contrar principiului răspunderii statului stabilit de Curtea de Justiție în hotărârea *Köbler*⁷³⁴.

În motivarea acțiunii, Comisia a făcut trimitere la jurisprudența Curții de Justiție din cauzele *Köbler* și *Traghetti del Mediterraneo*, potrivit căreia răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate particularilor, imputabile unei jurisdicții de ultim grad, poate fi angajată dacă a avut loc o *încălcare evidentă a dreptului aplicabil*. Condițiile privind acest tip de răspundere a statului pot fi reglementate și de către statele membre, dar nu pot fi impuse cerințe mai stricte, care ar avea ca efect o excludere a răspunderii în situații în care s-ar constata o încălcare evidentă a dreptului european.

În ceea ce privește limitarea prin lege a răspunderii statului doar la cazurile de dol și culpă gravă, Curtea supremă de casație din Italia și-a construit o jurisprudență care face extrem de dificilă angajarea răspunderii în caz de culpă gravă. Comisia a citat două hotărâri ale instanței supreme italiene, din care a rezultat accepțiunea culpei grave ca fiind "caracterul evident aberant al interpretării efectuate de magistrat" sau "încălcarea evidentă, grosolană și enormă a regulii de drept însăși sau o interpretare a acesteia în termeni contrari oricărui criteriu de logică sau luarea unor hotărâri aberante în interpretarea voinței legiuitorului sau manipularea absolut arbitrară a textului normativ" (Curtea supremă de casație a interpretat în aceste fragmente art. 2 alin. 3 lit. a) din Lege).

Comisia a concluzionat că dacă se aplică o asemenea legislație și practică judiciară, răspunderea statului italian pentru încălcarea dreptului Uniunii nu va putea fi angajată în condițiile pe care CJUE le-a definit în jurisprudența sa.

Statul italian a solicitat respingerea acțiunii, motivând că reclamanta a interpretat eronat legislația sa internă. Art. 2 alin. 2 din Lege ar conține doar o clauză limitativă de răspundere, care se aplică activității jurisdicționale în general. Răspunderea statului în cazul interpretării normelor de drept, aprecierii faptelor și probelor de către magistrat operează în caz de dol sau culpă gravă (aplicarea art. 2 alin. 2 din Lege trebuie să se realizeze în lumina art. 2 alin. 3 din Lege).

În *Traghetti del Mediterraneo*, Curtea de Justiție nu s-a pronunțat în mod expres asupra incompatibilității legislației incriminate de Comisie cu principiul răspunderii statului pentru cauze imputabile jurisdicțiilor de ultim grad.

Italia a mai precizat că legislația sa poate fi pusă în acord cu jurisprudența CJUE prin interpretarea judecătorilor naționali. Noțiunea de culpă gravă din legislația sa coincide cu "încălcarea gravă și evidentă a dreptului Uniunii", astfel cum este definită de CJUE. Hotărârile instanței supreme, citate de către Comisie, nu au fost pronunțate în cauze care să prezinte legătură cu dreptul Uniunii și, în general, după *Traghetti del Mediterraneo*, nu s-a înregistrat nicio hotărâre judecătorească care să încalce jurisprudența europeană la care a făcut referire reclamanta.

În final, Italia a considerat că legislația sa, precum și jurisprudența Curții supreme de casație au ca numitor comun "neglijența impardonabilă" a magistratului, drept împrejurare în care poate fi angajată răspunderea statului.

Curtea de Justiție, după ce a stabilit

⁷³³ Hotărârea din 13 iunie 2006, C-173/03, Rec. p. I-5177.

⁷³⁴ Hotărârea din 30 septembrie 2003, C-224/01, Rec., p. I-10239.

că pârâtul nu contestă aplicarea art. 2 din Lege acțiunilor privind angajarea răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate particularilor de instanțele de ultim grad de jurisdicție în aplicarea dreptului Uniunii, și-a început analiza observând cazurile în care poate fi angajată răspunderea magistraților, potrivit legislației italiene, pentru prejudiciile cauzate în exercițiul funcției lor. Instanța europeană a identificat trei cazuri: *dolul*, *denegarea de dreptate* și *culpa gravă*, definită ca “încălcarea gravă a legii rezultând dintr-o neglijență impardonabilă” (art. 2 alin. 3 lit. a din Lege).

Curtea a urmat interpretarea literară și a îmbrățișat susținerea Comisiei în ceea ce privește excluderea răspunderii magistraților și implicit a statului pentru interpretarea dreptului și aprecierea faptelor și a probelor. Reamintim că pârâtul susținuse că legislația sa nu a instituit o clauză exoneratoare de răspundere în acest domeniu, ci doar o clauză de limitare a răspunderii. Curtea a precizat că o interpretare similară cu cea a Comisiei îi fusese prezentată și de instanța italiană de trimitere în cauza *Tragetti del Mediterraneo*. În cauză, CJUE a stabilit că principiul “Köbler” se opune unei clauze generale de înlăturare a răspunderii statelor, atunci când prejudiciile sunt cauzate de interpretarea regulilor de drept sau de aprecierea faptelor și a probelor de către instanțele care judecă în ultim grad. Analizând apărarea pârâtului cu privire la acest aspect, Curtea a considerat că statul italian nu a furnizat niciun element din care să reiasă că art. 2 alin. 2 din Lege este interpretat în jurisprudență ca o clauză limitativă de răspundere, iar nu ca o clauză care înlătură răspunderea.

Al doilea motiv al acțiunii Comisiei a

privit limitarea răspunderii magistratului (și a statului) la cazurile de dol și culpă gravă. Curtea a reafirmat condițiile în care statele membre sunt obligate să repare prejudiciile cauzate particularilor de încălcări ale dreptului Uniunii, în general: norma de drept încălcată conferă drepturi particularilor, încălcarea acestei norme este *suficient de gravă* și legătura de cauzalitate directă între încălcarea normei și prejudiciu⁷³⁵.

Răspunderea statului în cazul în care încălcările provin de la instanțe care judecă în ultim grad este guvernată de aceleași reguli, cu particularitatea că cea de-a doua condiție trebuie înțeleasă ca încălcare evidentă de către judecător a dreptului aplicabil. Statele membre pot reglementa condițiile în care operează răspunderea în aceste cazuri, însă nu pot limita sau exclude răspunderea în situațiile în care s-a produs o încălcare evidentă. Curtea a apreciat că reclamanta a furnizat elemente suficiente din care rezultă că interpretarea culpei grave de către Curtea supremă de casație se realizează într-un mod care impune condiții mai stricte decât cele care decurg din condiția încălcării evidente a dreptului aplicabil. În schimb, statul italian nu a adus în sprijinul celor invocate în apărare o dovadă de jurisprudență, din care să reiasă că interpretarea art. 2 alin. 1 și 3 din Lege este conformă cu dreptul european.

Prin urmare, acțiunea Comisiei a fost admisă în întregime.

Principiul răspunderii patrimoniale a statului pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare are, în sistemul românesc de drept, valoare constituțională (art. 52 alin. 3 din Constituție).

Conținutul principiului constituțional este reluat de art. 96 din Legea 303/2004. *Cazurile în care persoana vătămată are dreptul la repararea prejudiciilor cauzate*

⁷³⁵ *Brasserie du pêcheur și Factortame*, C-46/93 și C-48/93, Rec. p. I-1029, pct. 51; *Haim*, C-424/

97, Rec. p. I-5123, pct. 36, *Danske Slagterier*, C-445/06, Rec. p. I-2119, pct. 20.

prin erori judiciare săvârșite în procese penale sunt stabilite de Codul de procedură penală (art. 504-507), iar în cazul erorilor judiciare săvârșite în alte procese decât cele penale, dreptul la despăgubiri nu se va putea exercita decât în cazul în care s-a stabilit, în prealabil, printr-o hotărâre definitivă, răspunderea penală sau disciplinară, după caz, a judecătorului sau a procurorului pentru o faptă săvârșită în cursul judecății procesului și dacă această faptă este de natură să determine o eroare judiciară.

Se pot produce încălcări ale drepturilor pe care particularii le-au dobândit din dreptul Uniunii Europene în procese penale? Răspunsul este afirmativ, în condițiile în care, pe de o parte, drepturile încălcate pot să nu prezinte caracter penal (poate fi în discuție un drept fundamental garantat de CDFUE⁷³⁶, dacă aceasta este aplicabilă; un drept de natură civilă derivat din răspunderea penală), iar, pe de altă parte, Uniunea a fost dotată de Tratatul de la Lisabona cu competențe în materia adoptării de norme penale⁷³⁷. Cazurile în care particularii pot obține despăgubiri sunt două: condamnarea pe nedrept și privarea sau restrângerea în mod nelegal a libertății persoanei, în cursul unui proces penal sau după ce a intervenit prescripția, amnistia sau dezincriminarea faptei. Răspunderea statului pentru erorile judiciare produse în cauzele penale operează independent de stabilirea, în prealabil, a răspunderii magistraților. Prin urmare, chestiunea discutabilă, din perspectiva principiului "Köbler" și al prezentei hotărâri a CJUE, ar fi limitarea răspunderii la cazurile de mai sus. Noul Cod de procedură penală (art. 538 și urm.) va restrânge dreptul la despăgubiri al persoanei interesate, întrucât condiționează achitarea persoanei condamnate

de survenirea unui fapt nou sau recent descoperit, eliminând deci situațiile în care condamnarea s-a produs ca urmare a încălcării dreptului aplicabil (inclusiv prin greșita interpretare a legii, a împrejurărilor de fapt sau a probelor).

Cu excepția materiei penale, răspunderea statului pentru prejudiciile cauzate particularilor de încălcări ale dreptului european comise de instanțe care judecă în ultim grad operează doar dacă s-a stabilit în mod definitiv răspunderea penală sau disciplinară a magistratului. Cea de-a doua condiție este ca această răspundere să fie angajată pentru o faptă săvârșită în timpul judecății, iar cea de-a treia, ca fapta să fie de natură să determine o eroare judiciară. *Întrucât răspunderea statului român pentru erori judiciare săvârșite în alte procese decât cele penale este condiționată de răspunderea magistratului, această răspundere trebuie examinată din perspectiva jurisprudenței pertinente a CJUE.* Prin urmare, ar trebui examinate cazurile și procedura răspunderii penale, respectiv disciplinare a magistraților, pentru a vedea dacă aceștia răspund în cazul în care sunt autorii unei încălcări evidente (vădite) a dreptului aplicabil în speță.

Răspunderea penală operează în temeiul dreptului penal, cu particularitățile de procedură determinate de statutul magistraților. Însă, este cert că nu pe tărâmul dreptului penal se poate angaja răspunderea magistratului pentru încălcarea evidentă a dreptului aplicabil, ca faptă în sine. Încălcarea evidentă a dreptului aplicabil poate fi consecința unei fapte penale și ea poate rezulta din hotărârea de condamnare a magistratului.

Cazurile de răspundere disciplinară sunt prevăzute de art. 99 din Legea 303/2004, astfel cum a fost modificată prin

⁷³⁶ Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.

⁷³⁷ Art. 83 paragraf 1 și 2, art. 85, art. 86, art. 310 paragraf 6, art. 325 TFUE.

⁷³⁸ Legea a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 925 din 27 decembrie 2011. Curtea Constituțională a respins excepțiile de neconstituționalitate vizând această lege.

Legea 300/2011⁷³⁸. Încălcarea evidentă a dreptului aplicabil poate fi consecința săvârșirii uneia dintre abaterile disciplinare prevăzute de art. 99 lit. f, l, n, r, s, și din Legea 303/2004. Însă, încălcarea evidentă a dreptului european aplicabil poate fi cel mai adesea consecința abaterii disciplinare prevăzută de art. 99 lit. t din Legea 303/2004.

Intră în sfera celor două noțiuni (rea-credință și gravă neglijență) și încălcarea dreptului aplicabil (material și/sau procedural), ca urmare a greșitei interpretări a regulilor de drept, a aprecierii eronate a împrejurărilor de fapt și a probelor de către o instanță de ultim grad de jurisdicție? În noua reglementare, definiția dată celor două noțiuni este largă și se întemeiază pe criterii obiective. *Rea-credință* este definită drept încălcarea, cu știință, a normelor de drept material sau procesual, urmărind sau acceptând vătămarea unei persoane⁷³⁹. *Grava neglijență* este prezentă atunci când magistratul nesocotește din culpă, în mod grav, neîndoielnic și nescuzabil, normele de drept material sau procesual⁷⁴⁰. Definițiile cuprinzătoare date celor două noțiuni reprezintă un pas înainte din perspectiva principiului "Köbler".

Sistemul românesc privind răspunderea magistraților nu prevede expres, dar nici nu exclude răspunderea pentru greșita interpretare a legii și pentru aprecierea eronată a împrejurărilor de fapt și a probelor. Aceste consecințe pot surveni ca urmare a gravei neglijențe sau relei-credințe, în exercițiul funcției jurisdicționale. Dar consecințele de mai sus pot avea loc și atunci când magistratul nu acționează cu rea-credință sau gravă neglijență. Un argument în acest sens este și viziunea CJUE din hotărârea supusă analizei noastre. Curtea condamna legislația italiană, care prevede

răspunderea pentru dol și culpă gravă a magistratului, dar nu și pentru interpretarea regulilor de drept, aprecierea împrejurărilor de fapt și a probelor. Cel mai probabil, adoptând Legea 300/2011, intenția legiuitorului român a fost să creeze premisele extinderii răspunderii magistraților la cazurile de greșită interpretare a legii, a probelor și a împrejurărilor de fapt, dacă avem în vedere abaterea disciplinară prevăzută de art. 99 lit. s din Legea 303/2004.

Prin urmare, legislația românească privind răspunderea magistraților nu este într-atât de restrictivă, precum legislația italiană, analizată de CJUE în *Tragetti del Mediterraneo* și în hotărârea pronunțată la 20.11.2011. Particularii pot obține despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de instanțele de ultim grad de jurisdicție, prin încălcarea evidentă a dreptului european aplicabil, nu doar în caz de dol sau culpă gravă, ci și atunci când această încălcare s-a produs ca urmare a săvârșirii unei fapte penale sau a unei alte fapte disciplinare. Modul în care sunt definite noțiunile de rea-credință și gravă neglijență include și încălcarea dreptului aplicabil (norme materiale și/sau procesuale) ca urmare a interpretării regulilor de drept, împrejurărilor de fapt și probelor (deoarece nu sunt arătate limitativ acțiunile magistratului prin care cauzează încălcarea).

În realitate, ceea ce ar putea exercita un efect descurajant asupra exercitării dreptului la despăgubiri nu este reglementarea răspunderii penale și disciplinare a magistraților, cât faptul că răspunderea trebuie stabilită în mod definitiv printr-o hotărâre judecătorească pentru o faptă săvârșită în cursul judecării procesului și că această faptă trebuie să fie de natură să determine o eroare judiciară. Statele membre pot să stabilească

⁷³⁹ Art. 99 indice 1 din Legea nr. 303/2004.

⁷⁴⁰ *Idem*.

condiții suplimentare pentru exercitarea dreptului la despăgubiri ce decurge din jurisprudența “Köbler”, cu condiția ca acestea să nu restrângă cazurile de răspundere dincolo de încălcările evidente ale dreptului european aplicabil și cu respectarea cerințelor ce decurg din principiile echivalenței și efectivității dreptului european. România nu are o legislație specială privind răspunderea statului pentru cazurile care decurg din jurisprudența “Köbler”, prin urmare se va aplica art. 96 din Legea 303/2004 și Codul de procedură penală. Principiul echivalenței este respectat, deoarece aceste norme se aplică și în cazul dreptului la despăgubiri exercitat pentru erori judiciare comise prin încălcarea normelor juridice interne. Pentru a trece și testul principiului efectivității, trebuie ca art. 96 din Legea 303/2004 și art. 504 și urm. din Codul de procedură penală să nu facă extrem de dificilă sau imposibilă obținerea despăgubirilor. Această chestiune se apreciază în funcție de împrejurările concrete ale speței de judecătorul sesizat cu o asemenea acțiune.

3. Proprietate intelectuală. Comunicarea publică a unei opere presupune comunicarea către un public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, cu excluderea oricărei comunicări a unei opere realizate direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei.

La data de 24.11.2011, Curtea de Justiție (Camera a treia) a soluționat

trimiterea preliminară formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție din România, în cadrul litigiului dintre Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România – Asociația pentru Drepturi de Autor (UCMR-ADA) și Circul Globus București, cu privire la pretinsa încălcare de către acesta din urmă, a drepturilor de proprietate intelectuală gestionate de UCMR-ADA⁷⁴¹.

Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a privit interpretarea art. 3 alin. 1 din Directiva 2001/29/CE privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională.

În perioada mai 2004-septembrie 2007, Circul Globus, în calitate de organizator de spectacole de circ și de cabaret, a comunicat public în scop lucrativ opere muzicale fără a deține autorizație de licență „neexclusivă” din partea UCMR-ADA, organismul de gestiune colectivă a drepturilor de autor în domeniul muzical, și fără a achita acesteia remunerațiile corespunzătoare drepturilor patrimoniale de autor.

UCMR-ADA a sesizat Tribunalul București, arătând că în conformitate cu Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, exercitarea dreptului de comunicare publică a operelor muzicale este supusă gestiunii colective obligatorii. Circul Globus a replicat că a încheiat contracte de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor cu compozitorii operelor muzicale, întrucât aceștia au optat pentru gestiunea individuală, conform articolului 123 alineatul (l) din Lege, astfel încât reclamanta nu mai avea dreptul să colecteze remunerațiile pentru operele utilizate. Tribunalul București a

⁷⁴¹ Cauza a fost înregistrată pe rolul CJUE cu nr. C-283/10. Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a fost formulată prin încheiere de ședință, la data de 14.05.2010, și a fost primită de Curtea de Justiție la data de 7.06.2010. Încheierea

este disponibilă la <http://www.juridice.ro/133191/icj-intrebare-preliminara-adresata-cjue-ref-textuale-directivei-de-armonizare-a-anumitor-aspecte-privind-dreptul-de-autor-si-drepturile-conexe-in-societatea-informationala-update-hotararea-cjue.html>.

admis în parte acțiunea, reținând că potrivit art. 123 indice 1 alin. (1) litera (e) din Lege, gestiunea colectivă este obligatorie pentru dreptul de comunicare publică a operelor muzicale. Pârâtul era obligat să achite reclamantei remunerația stabilită potrivit metodologiei negociate de organismul de gestiune colectivă, în ciuda contractelor încheiate cu compozitorii pentru diferite spectacole în perioada 2004-2007. Aceeași interpretare a legii a fost reținută și de Curtea de Apel București, care a respins apelul declarat de Circul Globus.

Cele două instanțe au arătat că deși legislația internă îngrădește exercițiul direct de către titularii al dreptului de utilizare a operelor muzicale, voința legiuitorului de a supune dreptul de comunicare publică a acestor opere gestiunii colective nu poate fi contestată. "Cu ocazia modificării Legii nr. 8/1996 prin Legea nr. 285/2004 s-a renunțat și la prevederea din fostul art. 123 alin. 2, conform căreia gestiunea colectivă se exercită în privința acelor drepturi care, prin natura lor, sunt prezumate a corespunde unui mod de exploatare a operelor sau prestațiilor ce face imposibilă autorizarea individuală. Aceasta face și mai clară intenția legiuitorului actual de a impune gestiunea colectivă și în privința drepturilor patrimoniale pentru care, dată fiind natura lor, ar fi posibilă o autorizare individuală de către autori"⁷⁴².

Circul Globus a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție cu un recurs împotriva deciziei Curții de Apel București, în cadrul căruia a invocat, printre altele, implementarea incorectă în dreptul intern a Directivei 2001/29. Recurentul a susținut că deși în considerentele (23) și (24) ale

Directivei, dreptul de comunicare publică este definit ca acoperind orice comunicare către public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, articolul 123¹ din Legea 8/1996 nu ar fi fost modificat, continuând să instituie o gestiune colectivă obligatorie, fără nicio distincție între comunicarea directă și cea indirectă. În acest fel, legislația românească instituie o limitare suplimentară dreptului exclusiv al autorului privind comunicarea publică a operei, în raport cu Directiva. Limitarea constă în obligarea autorului să plătească un comision impus de organismul de gestiune colectivă și obligarea utilizatorului să plătească de două ori pentru utilizarea operei, atât autorului, cât și organismului de gestiune colectivă. Intimata, UCMR-ADA, a susținut că nu există o contradicție între Directiva 2001/29 și dreptul intern, deoarece Directiva se aplică doar actelor de comunicare publică a operelor muzicale specifice societății informaționale. Totodată, considerentul (18) al Directivei lasă statelor membre libertatea de a reglementa dreptul de comunicare publică directă, iar legiuitorul român ar fi optat pentru gestiunea colectivă obligatorie.

Instanța supremă, pornind de la o serie de observații pe care le vom reda mai jos, a decis să sesizeze CJUE cu trei întrebări preliminare⁷⁴³:

„1) Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2001/29 [...] trebuie interpretat în sensul că prin «comunicare publică» se înțelege:

a) doar comunicarea către public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării sau

b) deopotrivă și orice comunicare a unei opere realizată direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice

⁷⁴² A se vedea încheierea din dos. nr. 15276/3/2007, prin care ÎCCJ a dispus sesizarea CJUE, pct. 10.

⁷⁴³ În încheierea Înaltei Curți de face vorbire de o singură întrebare preliminară, însă, în opinia

noastră, ne aflăm în prezența a trei întrebări preliminare. Aceasta pare să fi fost și opinia CJUE, care a precizat, la pct. 30 din hotărâre, că prima și cea de a doua întrebare preliminară trebuie analizate împreună.

modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei?

2) Dacă răspunsul la prima întrebare este a), aceasta înseamnă că actele de comunicare directă a operei către public menționate la b) nu intră în câmpul de aplicare al acestei directive sau înseamnă că nu constituie comunicare publică a operei, ci reprezintă acte de interpretare/ execuție publică a operei în înțelesul articolului 11.1 [1°] al Convenției de la Berna [...]?

3) Dacă răspunsul la prima întrebare este b), permite articolul 3 alineatul (1) al Directivei [2001/29] reglementarea prin lege de către statele membre a unei gestiuni colective obligatorii a dreptului de comunicare publică a operelor muzicale, indiferent de modalitatea de comunicare, chiar dacă acest drept este posibil de gestionat individual și chiar este gestionat astfel de către autori, fără a prevedea opțiunea pentru autori de a-și exclude operele de la gestiunea colectivă?”

Instanța de trimitere a precizat argumentele pentru care a solicitat interpretarea CJUE. ÎCCJ a reținut că legislația românească prevede caracterul obligatoriu al gestiunii colective privind dreptul de comunicare publică a operelor muzicale, chiar dacă autorul muzicii utilizate nu este membru al organismului de gestiune colectivă sau nu a acordat un mandat în acest sens organismului. Potrivit art. 15 alin. 1 din Legea 8/1996, prin comunicarea publică se înțelege inclusiv interpretarea/execuția publică a operei, într-un loc în care publicul este prezent, cum a fost cazul în litigiul dintre părți.

Cu privire la legislația europeană incidentă, s-a arătat, în sinteză, că

Directiva 2001/29 nu definește noțiunea de “comunicare publică” a operelor și, deși în considerentul (23) din preambulul său se menționează că noțiunea trebuie să se bucure de un sens larg, aceeași dispoziție pare să excludă, din domeniul de aplicare al directivei, comunicările către un public care este prezent în locul din care provine comunicarea. Totuși, domeniul de aplicare al Directivei a fost conturat în mod general (art. 1 alin. 1 și art. 3 alin. 1 din Directivă), iar Curtea de Justiție a reținut cu privire la acest act de drept comunitar derivat că se aplică tuturor comunicărilor către public a operelor protejate⁷⁴⁴. În concluzie, ÎCCJ a solicitat sprijinul CJUE pentru a putea stabili dacă “legea română a transpus corect prevederile comunitare și, în caz contrar, pentru a da eficiență supremației dreptului comunitar”, având în vedere că urma să soluționeze litigiul în mod irevocabil (pct. 35).

Totodată, dacă Curtea de Justiție urma să stabilească că Directiva are în vedere doar actele de comunicare către un public care nu este prezent în locul de proveniență al comunicării, ÎCCJ a dorit să se explice care este scopul delimitării. Instanța supremă românească a și dat posibile răspunsuri în acest sens. Directiva ar putea urmări armonizarea doar în privința comunicării către un public care nu este prezent la locul din care provine comunicarea, lăsând la latitudinea statelor membre să reglementeze cum consideră de cuviință comunicarea directă către public, potrivit considerentului (18) din preambulul Directivei. O a doua explicație, în viziunea ÎCCJ, ar fi putut-o reprezenta însușirea de către

⁷⁴⁴ A se vedea pct. 46 și urm din încheierea ÎCCJ. Instanța de trimitere a făcut referire la Cauza C-306/05 SGAE v. Rafael Hoteles SA, hotărârea C.J.C.E. din 7 decembrie 2006 (paragr. 33). În această hotărâre, Curtea a decis că instalarea în camerele de hotel a unor aparate de televiziune,

având semnalul necesar vizionării anumitor canale, accesibile clienților hotelului, constituie o comunicare publică în sensul art. 3 alin. 1 din Directiva 2001/29, indiferent de tehnica de furnizare a semnalului utilizată.

legiuitorului comunitar a distincției pe care Convenția de la Berna pentru Protecția Operelor Literare și Artistice o face între “interpretarea publică a operelor, prin orice mijloace sau procese”, pe de o parte, și “orice comunicare către public a interpretării operelor”, pe de altă parte. Această solicitare a fost cuprinsă în cea de-a doua întrebare preliminară. Ridicarea acestei chestiuni a avut ca scop sprijinirea instanței naționale să decidă dacă legiuitorul român a acționat în conformitate cu paragr. (18) din preambul în sensul că, și după transpunerea Directivei, a păstrat dispozițiile existente deja privitoare la gestionarea colectivă obligatorie a dreptului de comunicare publică a operelor muzicale, inclusiv în cazul comunicării directe către public sau nu a transpus corect noțiunea de „comunicare publică” în înțelesul avut în vedere de Directivă.

În ceea ce privește cea de-a treia întrebare preliminară, mai exact în ipoteza în care noțiunea de comunicare publică folosită de Directivă ar fi acoperit inclusiv actele de comunicare publică a operei către un public prezent la locul comunicării, ÎCCJ a ridicat problema dacă modul în care este reglementată gestiunea colectivă de către legea română corespunde scopului protejării **drepturilor de autor, dar și intenției de a menține un just echilibru între drepturile acestora și cele ale utilizatorilor, afirmate prin Directivă. Instanța de trimitere a reținut că legea nu permite titularilor drepturilor de autor să-și excludă operele de la gestiunea colectivă și că această formă de valorificare a dreptului de comunicare a operelor este obligatorie, chiar și pentru autorii care nu sunt membri ai organismului de gestiune colectivă. În al doilea rând, obligativitatea gestiunii colective impunea ca utilizatorii să obțină autorizație de licență neexclusivă și să achite către organismul de gestiune colectivă o**

remunerație, chiar și în condițiile în care încheiaseră un contract de cesiune a drepturilor patrimoniale de autor cu compozitorii operelor muzicale, care nu acordaseră un mandat organismului de gestiune colectivă.

Curtea de Justiție și-a analizat, mai întâi, competența de a soluționa trimiterea preliminară, având în vedere că România a aderat la UE la 1.01.2007, iar faptele din litigiul principal s-au desfășurat în perioada mai 2004 - septembrie 2007. *Instanța europeană s-a declarat competentă, deoarece o parte din aceste fapte s-au desfășurat după data de 1.01.2007.*

Curtea a analizat împreună prima și cea de-a doua întrebare, reformulându-le: “Prin intermediul primei și al celei de a doua întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 2001/29 și în special articolul 3 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretate în sensul că au în vedere doar comunicarea către public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării sau și orice comunicare a unei opere realizată direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei”.

S-a subliniat, în prealabil, că Directiva 2001/29 nu definește noțiunea de comunicare publică, iar, pentru interpretarea sa, “este necesar să se țină seama nu numai de modul de redactare a dispoziției în care apare noțiunea, ci și de contextul în care se înscrie și de obiectivele urmărite de reglementarea din care face parte” (pct. 32). Considerentul (23), teza a doua, al Directivei prevede că dreptul de comunicare publică „trebuie înțeles în sens larg, ca acoperind orice comunicare către public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării”. Curtea a făcut trimitere la hotărârea sa din 4 octombrie 2011, Football Association

Premier League și alții (C-403/08 și C-429/08), în care a clarificat domeniul de aplicare al acestei dispoziții⁷⁴⁵. În această hotărâre, s-a arătat că dispoziția în cauză a fost introdusă în urma propunerii Parlamentului European, care dorea să fie excluse din domeniul de aplicare al directivei reprezentările sau executările directe. Acestea din urmă trebuie înțelese ca „reprezentare și execuție publică”, în sensul art. 11 primul paragraf din Convenția de la Berna, respectiv interpretarea operelor în fața publicului care se află în contact fizic și direct cu actorul sau cu executantul operelor. Operele muzicale comunicate către public în cadrul unor spectacole de circ și de cabaret se încadrează acestei din urmă categorii.

Un alt argument în temeiul căruia Directiva nu se aplică reprezentărilor sau executărilor operelor în prezența publicului a fost dedus din obiectivul urmărit de acest act drept european derivat. Directiva urmărește adaptarea și completarea normelor în materia dreptului de autor și a drepturilor conexe în contextul dezvoltării societății informaționale, proces care a determinat apariția unor noi forme de exploatare a operelor protejate. Directiva nu vizează formele „tradiționale” de comunicare publică, precum reprezentarea sau executarea directă a unei opere. În același sens, Curtea a subliniat

tezele a treia și a patra ale considerentului (23) din preambulul Directivei, potrivit cărora dreptul de comunicare publică include orice transmisie sau retransmisie a unei opere către public, prin cablu sau fără cablu, inclusiv radiodifuziunea, și nu include niciun alt act.

În baza acestor considerații, Curtea a răspuns la prima și la cea de-a doua întrebare că Directiva 2001/29 și în special articolul 3 alineatul (1) din aceasta trebuie interpretate în sensul că au în vedere doar comunicarea către un public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării, cu excluderea oricărei comunicări a unei opere realizate direct, făcută într-un loc deschis publicului, prin orice modalitate publică de execuție ori de prezentare directă a operei. Față de acest răspuns, s-a apreciat că nu mai era necesar un răspuns la cea de-a treia întrebare adresată.

4. Transport aerian. Noțiunea de “anulare” a unui zbor se aplică inclusiv în cazul unei aeronave care a decolat, dar care, indiferent de motiv, nu a ajuns la aeroportul de destinație. În situația unui zbor anulat, pasagerii au dreptul la acoperirea prejudiciului moral pe care l-au suferit.

La data de 13.10.2011, Curtea de Justiție a soluționat o trimitere preliminară,

⁷⁴⁵ Curtea a constatat, printre altele, că proprietarul unui bar efectuează o comunicare atunci când transmite în mod deliberat opere radiodifuzate, prin intermediul unui ecran de televizor și al unor difuzoare, clienților prezenți în acest local. “În această situație, pentru ca împrejurări precum cele din cauza principală să intre sub incidența noțiunii de comunicare publică, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva privind dreptul de autor, este de asemenea necesar ca opera radiodifuzată să fie transmisă unui public nou, cu alte cuvinte, unui public care nu era luat în considerare de autorii operelor protejate atunci când aceștia au autorizat utilizarea lor prin comunicarea publică inițială (...) În plus, pentru a exista o

comunicare publică, opera radiodifuzată trebuie să fie transmisă unui „public care nu este prezent în locul de proveniență a comunicării”, în sensul considerentului (23) al Directivei privind dreptul de autor.” (pct. 197 și 200 din hotărâre). Curtea ar fi putut trimite ÎCCJ la această hotărâre și să continue judecarea trimiterii preliminare a instanței românești doar în măsura în care aceasta considera necesar să se procedeze astfel. Motivele pentru care CJUE nu a procedat astfel ar putea fi următoarele: fie s-a considerat diferită situația prezentată de ÎCCJ, existând riscul să nu se răspundă la anumite întrebări, fie din curtoazie (am înclina spre acest motiv, deoarece Curtea a regrupat și a reformulat întrebările ÎCCJ, răspunzând parțial la acestea).

adresată de Juzgado de lo Mercantil nș 1 de Pontevedra (Spania), cu privire la interpretarea art. 2 lit. l și a art. 12 din Regulamentul 261/2004 de stabilire a unor norme comune în materie de compensare și de asistență a pasagerilor în eventualitatea refuzului la îmbarcare și anulării sau întârzierii prelungite a zborurilor, denumit în continuare Regulamentul⁷⁴⁶. Cererea a fost formulată în cadrul unui litigiu între șapte pasageri, pe de o parte, și Air France, pe de altă parte, privind compensarea prejudiciului pe care pasagerii au considerat că l-au suferit în urma întârzierilor prelungite și a neplăcerilor create de problemele tehnice survenite la aeronava companiei aeriene cu ocazia unui zbor între Paris (Franța) și Vigo (Spania).

Între cele două părți, a intervenit un contract de transport aerian, având ca obiect transportarea reclamanților de la Paris la Vigo, în data de 25.09.2008. La câteva minute după decolarea aeronavei, la ora programată, pilotul a decis să se întoarcă la punctul de plecare din cauza unei probleme tehnice. Aeronava nu a mai decolat, în ziua respectivă, spre destinația stabilită. Compania aeriană a pus la dispoziția celei mai mari părți a pasagerilor un zbor pe ruta Paris-Vigo, în data de 26.09.2008, la aceeași oră ca zborul inițial; trei pasageri au fost orientați spre un zbor al companiei de a doua zi, însă la o altă oră decât cel inițial, cu puncte de plecare și de sosire diferite, etc. Pârâta nu a oferit cazare și nici o altă formă de asistență pasagerilor.

În fața instanței de trimitere, reclamanții au introdus o acțiune în despăgubiri, invocând neexecutarea contractului de transport aerian și solicitând acordarea compensației de 250 euro prevăzută de Regulament și plata unei

sume reprezentând prejudiciul moral suferit. În plus, unii reclamanți au solicitat fie rambursarea cheltuielilor efectuate cu taxiul, fie a cheltuielilor pentru mesele luate în aeroport, fie a costului suplimentar pentru supravegherea unui animal de companie.

Judecătorul fondului a suspendat judecarea cauzei și a întrebat CJUE, pe de o parte, dacă noțiunea de „anulare” a zborului definită de Regulament vizează și situația în care un zbor a decolat, însă nu a ajuns la destinație, inclusiv situația de întoarcere forțată la aeroportul de plecare; iar pe de altă parte, dacă noțiunea de „compensație suplimentară” prevăzută de art. 12 din Regulament permite acordarea unui prejudiciu moral rezultat din neexecutarea contractului de transport aerian.

Potrivit art. 2 lit l din Regulament, prin „anulare” se înțelege neefectuarea unui zbor programat anterior și pentru care s-a făcut cel puțin o rezervare. Curtea de justiție a interpretat această noțiune pornind de la sensul termenului de „zbor”, definit într-o altă hotărâre a sa⁷⁴⁷ ca fiind o operațiune de transport aerian, realizată de un operator de transport aerian care își stabilește itinerariul. „Întrucât termenul „itinerar” desemnează traseul care trebuie efectuat de aeronavă de la aeroportul de plecare până la aeroportul de sosire, potrivit unui orar stabilit, rezultă că, pentru ca un zbor să poată fi considerat efectuat, nu este suficient ca aeronava să fi plecat conform itinerarului prevăzut, ci, în plus, trebuie ca aceasta să ajungă la destinația prevăzută în itinerarul menționat”⁷⁴⁸. Prin urmare, noțiunea de anulare a zborului acoperă nu doar cazurile în care un zbor programat anterior și pentru care s-a făcut cel puțin o rezervare nu a decolat, ci și situațiile în care un astfel de zbor a

⁷⁴⁶ Cauza C-83/10.

⁷⁴⁷ Hotărârea din 10 iulie 2008, Emirates

Airlines, C-173/07, Rep., p. I-5237, punctul 40.

⁷⁴⁸ Pct. 28 din hotărârea Curții.

decolat, dar, *indiferent de motiv*, nu a ajuns la destinația prevăzută. Motivul pentru care zborul a fost anulat este relevant doar pentru a stabili, în cadrul compensării prejudiciului suferit de pasageri, dacă, eventual, anularea respectivă „este cauzată de împrejurări excepționale care nu au putut fi evitate în pofida adoptării tuturor măsurilor posibile”, în sensul articolului 5 alineatul (3) din Regulamentul nr. 261/2004, caz în care nu se datorează nicio compensație.

Cu privire la cea de-a doua întrebare adresată, Curtea de Justiție a precizat că prejudiciul care poate fi compensat în temeiul art. 12 din Regulament⁷⁴⁹ este atât material, cât și moral. Acesta se acordă în condițiile prevăzute de Convenția de la Montreal sau de dreptul național. Instanța națională nu poate acorda despăgubiri, în temeiul acestui articol, din cauza nerespectării de către operatorul de transport aerian a obligației de asistență (rambursarea costului biletului sau redirectionarea spre destinația finală, suportarea costului transferului de la aeroportul de sosire spre cel prevăzut inițial) și/sau a obligației de deservire (cheltuieli cu mesele, cu cazarea și de comunicație), care îi revin în temeiul articolelor 8 și 9 din Regulament. În cazul în care operatorul de transport aerian nu și-a respectat aceste obligații, pasagerii pot solicita despăgubiri invocând art. 8, respectiv 9 din Regulament, iar nu art. 12. Despăgubiri pentru nerespectarea obligațiilor de deservire și/sau asistență pot fi acordate și în condițiile în care nu au fost invocate de către pasageri dispozițiile pertinente din Regulament. Prin urmare, judecătorul este chemat să manifeste rol activ.

În concluzie, drepturile minimale de care pasagerii se bucură, în temeiul Regulamentul 261/2004, în cazul unui zbor anulat sunt dreptul la rambursare sau redirectionare (obligația de asistență a operatorului de transport), dreptul la deservire, dreptul de a primi o compensație în cuantum fix, precum și dreptul la compensarea prejudiciului moral. În cazul unui zbor întârziat, pasagerii beneficiază de dreptul de deservire și de rambursare (întinderea acestor drepturi variază în funcție de durata întârzierii), precum și de acoperirea prejudiciului moral.

5. Persoana care se consideră lezată prin publicarea unor informații pe un site internet, accesibil în mai multe state membre, poate sesiza, cu o acțiune în despăgubire, instanțele de la locul de stabilire a editorului informațiilor sau de la centrul intereselor sale, solicitând întregul prejudiciu creat.

Totodată, această persoană poate introduce o acțiune în despăgubire în fața instanțelor din statele membre pe teritoriul cărora site-ul internet a fost accesibil, caz în care nu va putea obține decât acoperirea prejudiciului produs în acele state membre.

Furnizorilor de servicii din domeniul comerțului electronic nu li se pot aplica, ca principiu, atunci când operează în alte state membre decât cele de stabilire, cerințe mai stricte decât cele care rezultă din dreptul material al statului de stabilire.

La data de 25.10.2011, Curtea de Justiție a pronunțat o hotărâre importantă pentru spațiul judiciar european⁷⁵⁰,

⁷⁴⁹ “ (1) Prezentul regulament se aplică fără a se aduce atingere drepturilor pasagerilor la o compensație suplimentară. Compensația acordată în conformitate cu prezentul regulament poate fi scăzută din această compensație.

(2) Fără a se aduce atingere principiilor

relevante și normelor de drept intern, inclusiv jurisprudenței, alineatul (1) nu se aplică pasagerilor care renunță în mod voluntar la rezervare în conformitate cu articolul 4 alineatul (1) “.

⁷⁵⁰ Hotărârea a fost pronunțată în cauzele conexate C-509/09 și C-161/10.

arătând instanțele competente să soluționeze acțiuni în răspundere civilă delictuală, prin care se tinde la repararea unui prejudiciu adus drepturilor personale prin publicarea anumitor informații pe internet. Hotărârea a fost pronunțată în urma sesizării CJUE cu două trimiteri preliminare de către Bundesgerichtshof⁷⁵¹ (Germania) și Tribunal de Grande Instance (Paris), cauzele astfel formate fiind conexe.

Cererile de pronunțare a unor hotărâri preliminare au privit interpretarea art. 5 pct. 3 din Regulamentul 44/2001⁷⁵² și a art. 3 alin. 1 și 2 din Directiva 2000/31/CE⁷⁵³.

Prima trimitere preliminară a fost formulată în cadrul unui litigiu între X, pe de o parte, și eDate Advertising GmbH, pe de altă parte, o societate cu sediul în Austria, care gestiona un portal internet. În anul 1993, X, domiciliat în Germania, a fost condamnat de o instanță germană, împreună cu fratele său, la pedeapsa cu închisoarea pe viață pentru infracțiunea de omor. eDate Advertising a publicat o informație datând din 1999 în legătură cu X și fratele său, care cuprindea o scurtă descriere a infracțiunii comise, faptul că cei doi recuseseră la o cale de atac împotriva hotărârii de condamnare la Curtea Constituțională Federală și declarația avocatului celor doi, potrivit căreia condamnații doreau să dovedească că mai mulți martori nu au spus adevărul. X a solicitat eDate Advertising să înceteze difuzarea acestei informații și să se angajeze că nu o va mai difuza pe viitor. Societatea nu a răspuns la scrisoarea lui

X, însă, la data de 18.06.2007, a retras informația de pe site-ul său internet. X a introdus o acțiune în fața instanțelor germane, prin care a solicitat obligarea eDate Advertising, ca, în informațiile care îl priveau referitoare la fapta comisă, să nu îi mai menționeze numele complet. Pârâta a contestat competența instanțelor germane de a soluționa cauza. Întrucât acțiunea a fost admisă în fața celor două instanțe inferioare, eDate Advertising a solicitat în fața Bundesgerichtshof respingerea acțiunii. Curtea Federală Germană, chemată să soluționeze litigiul în ultim grad de jurisdicție, a decis să adreseze CJUE mai multe întrebări preliminare, care au vizat stabilirea competenței jurisdicționale în cazul unei pretense încălcări a drepturilor personale prin intermediul unor informații postate pe un site internet, precum și dreptul material aplicabil în litigiul dintre X și eDate Advertising.

Cea de-a doua trimitere preliminară a fost înaintată de Tribunal de Grande Instance (Paris), având la bază un litigiu între actorul francez Olivier Martinez și tatăl acestuia, Robert Martinez, în calitate de reclamant și societatea de drept englez, MGM, editorul site-ului cotidianului britanic Sunday Mirror, în calitate de pârât. Reclamantii s-au plâns de atingerile aduse vieții lor private și dreptului la imagine al actorului Olivier Martinez de către pârâtă, prin publicarea pe site-ul cotidianului britanic a unui text, datat 3.02.2008, intitulat „Kylie Minogue, din nou împreună cu Olivier Martinez”, însoțit de detalii privind întâlnirea acestora.

⁷⁵¹ Curtea Federală de Justiție, instanța supremă în materie penală și civilă, *lato sensu*.

⁷⁵² “O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru: (...) în materie delictuală și cvasidelictuală, în fața instanțelor de la locul unde s-a produs sau riscă să se producă fapta prejudiciabilă”.

⁷⁵³ “Fiecare stat membru garantează că

serviciile societății informaționale prestate de un furnizor de servicii stabilit pe teritoriul său respectă dispozițiile naționale aplicabile în statul membru în cauză și relevante pentru domeniul coordonat. Statele membre nu pot restrânge libera circulație a serviciilor societății informaționale din alte state membre invocând motive relevante pentru domeniul coordonat”.

Societatea pârâtă a invocat necompetența instanței de trimitere, în lipsa unei legături suficiente între postarea în litigiu și pretinsul prejudiciu suferit pe teritoriul francez. Tribunalul a hotărât suspendarea judecării și a solicitat sprijinul CJUE pentru precizarea competenței jurisdicționale în temeiul art. 5 pct. 3 din Regulamentul 44/2001.

Norma de competență prevăzută de art. 5 pct. 3 din Regulamentul de mai sus derogă de la regula generală, potrivit căreia persoanele domiciliare pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor statului membru în cauză. Această normă de competență specială se întemeiază pe existența unei legături deosebit de strânse între litigiu și instanțele de la locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă, care justifică atribuirea competenței în favoarea acestora din urmă pentru motive legate de buna administrare a justiției și de organizarea utilă a procesului⁷⁵⁴.

Expresia “locul unde s-a produs fapta prejudiciabilă” vizează atât locul unde s-a produs evenimentul cauzator al prejudiciului, cât și locul materializării prejudiciului. Ambele locuri pot constitui o legătură semnificativă din punctul de vedere al competenței judiciare, fiecare dintre ele fiind susceptibil, în funcție de împrejurări, să furnizeze indicii deosebit de utile în ceea ce privește probele și organizarea procesului.

Curtea de Justiție a reamintit modul în care a aplicat aceste criterii în hotărârea Shevill și alții⁷⁵⁵, în cazul acțiunilor care au ca obiect repararea unui prejudiciu moral cauzat prin publicarea unui articol de presă calomnios, difuzat în mai multe state membre. Cu acest prilej, s-a decis că persoana lezată poate formula o

acțiune în despăgubire împotriva editorului fie în fața instanțelor statului de la locul de stabilire a editorului publicației, fie în fața instanțelor din fiecare stat membru în care a fost difuzată publicația și în care victima pretinde că a suferit o atingere adusă reputației sale. Dacă alege să sesizeze primele instanțe, persoana poate pretinde repararea întregului prejudiciu cauzat, iar dacă optează pentru cea de-a doua posibilitate, aceasta poate solicita doar repararea prejudiciului care s-a produs în respectivul stat membru. Totodată, persoana calomniată are dreptul de a utiliza norma generală de competență, adresându-se instanțelor de la sediul/domiciliul pârâtului, caz în care poate solicita repararea întregului prejudiciu.

După ce a reamintit hotărârea Shevill și alții, Curtea a constatat că postarea de informații pe un site internet se distinge de calomnierea produsă prin difuzarea presei scrise, întrucât în primul caz informațiile pot fi consultate instantaneu de un număr nedeterminat de persoane, pretutindeni în lume. “În plus, la nivel tehnic, nu este totdeauna posibil să se cuantifice această difuzare cu certitudine și în mod fiabil, în raport cu un anumit stat membru, și, prin urmare, nici să se aprecieze prejudiciul cauzat exclusiv în acel stat membru”⁷⁵⁶. Având în vedere specificul accesării informației postate pe un site internet, Curtea a decis că persoana care se consideră prejudiciată sub aspectul drepturilor personale poate sesiza o instanță pentru întregul prejudiciu suferit, în raport cu locul materializării prejudiciului. Producerea și determinarea acestui prejudiciu pot fi apreciate, cel mai bine, de instanța de la locul în care persoana lezată își are centrul intereselor sale. Acest loc corespunde de regulă cu

⁷⁵⁴ Curtea a făcut trimitere la Hotărârea din 16 iulie 2009, Zuid-Chemie, C-189/08, Rep., p. I-6917.

⁷⁵⁵ Hotărârea din 7 martie 1995, Shevill și alții,

C-68/93, Rec., p. I-415.

⁷⁵⁶ Pct. 46 din Hotărârea Curtii.

domiciliul persoanei, dar, în funcție de diferite indicii (printre care desfășurarea unei activități profesionale), se poate stabili că centrul intereselor persoanei se află într-un alt stat membru.

CJUE a concluzionat că, în cazul unei pretense încălcări a drepturilor personale prin postarea de informații pe un site internet accesibil în mai multe state membre, reclamantul poate sesiza, în vederea acoperirii întregului prejudiciu creat, instanțele de la locul de stabilire a editorului acestor informații sau instanțele din statul membru în care se află centrul intereselor sale. Reclamantul poate introduce acțiuni în despăgubire și în fiecare stat membru pe teritoriul căruia informația a fost accesibilă, însă nu va putea obține decât prejudiciul care s-a produs în acest stat membru (iar nu întregul prejudiciu).

Răspunzând la solicitarea Curții Federale de Justiție din Germania privind interpretarea art. 3 alin. 1 și 2 din Directiva 2000/31/CE, CJUE a arătat că aceste dispoziții se opun ca furnizorul unui serviciu din comerțul electronic să fie supus unor cerințe mai stricte decât cele prevăzute de dreptul material în vigoare în statul membru de stabilire a furnizorului menționat. *Prin urmare, această instanță de trimitere va soluționa pe fond litigiul dintre X și eDate Advertising conform dreptului german, însă va folosi în manieră "corectivă" dreptul austriac, lăsând neaplicate cerințele mai stricte privind răspunderea societății pârâte din propriul sistem de drept. Este interesant de subliniat modul în care dreptul european îl transpune pe judecătorul național la intersecția a două sisteme de drept. Dificultățile și provocările cu care*

se confruntă acesta sunt, cu adevărat, solicitante.

6. Politica socială. O diferență de tratament între o persoană care este angajată, inclusiv în cadrul funcției publice, cu contract de muncă pe perioadă determinată și o altă persoană care este angajată cu contract de muncă pe perioadă nedeterminată nu se poate justifica doar prin durata contractului de muncă a celei dintâi persoane. O diferență de tratament între cele două categorii de persoane se poate fundamenta doar pe analiza concretă a atribuțiilor care le-au revenit, în cursul raporturilor de muncă.

La 08.09.2011, Curtea de Justiție a pronunțat o hotărâre interesantă pentru politica socială a Uniunii Europene, dar și pentru principiile nediscriminării, efectivității dreptului european și efectului util care trebuie asigurat directivelor⁷⁵⁷.

Hotărârea a constituit răspunsul CJUE la mai multe întrebări preliminare adresate de o instanță din Spania (Juzgado de lo Contencioso-Administrativo nr. 12 de Sevilla), privind interpretarea clauzei 4 din Acordul-cadru referitor la munca pe durată determinată încheiat la 18 martie 1999 care figurează în anexa la Directiva 1999/70/CE privind acordul-cadru cu privire la munca pe durată determinată, încheiat între CES, UNICE și CEEP⁷⁵⁸.

Litigiul de fond s-a desfășurat între dl Rosado Santana, funcționar de carieră și Ministerul Justiției și Administrației publice din cadrul guvernului Comunității Autonome Andaluzia și a avut ca obiect contestarea unei decizii a pârâtului de anulare a unor acte referitoare la numirea dl. Santana în calitate de funcționar de carieră, prin intermediul promovării interne.

În fapt, în perioada 1989-2005, reclamantul a avut calitatea de funcționar

⁷⁵⁷ Cauza C-177/10.

⁷⁵⁸ JO L 175, p. 43, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 129.

temporar în cadrul instituției pârâte. Din 2005, acesta a devenit funcționar de carieră. Reclamantul s-a prezentat la un concurs pentru accesul funcționarilor la categoria asistenților, prin intermediul promovării interne, concurs pe care a reușit să-l promoveze, potrivit rezultatelor finale din 12.11.2008. Una dintre condițiile pentru admiterea la acest concurs, a reprezentat-o vechimea în profesia de funcționar de carieră. Deși reclamantul nu a îndeplinit această condiție deoarece realizase vechimea cerută ca funcționar temporar, iar nu de carieră, i s-a permis accesul la concursul de promovare. Cu toate acestea, la data de 25.03.2009, secretarul general al instituției pârâte a anulat decizia de admitere și de numire a reclamantului ca funcționar de carieră în categoria pentru care promovase concursul, deoarece nu avea vechimea cerută ca funcționar de carieră.

Reclamantul a contestat în instanță această decizie de anulare, invocând, printre altele, principiul nediscriminării enunțat de clauza 4 din acordul-cadru⁷⁵⁹. Instanța de trimitere a formulat mai multe întrebări preliminare. În esență, acestea s-au referit la aplicabilitatea Directivei în cazul funcției publice a unui stat membru; dacă principiul nediscriminării prevăzut de clauza 4 din acordul-cadru se opune ca perioadele de serviciu efectuate de un funcționar temporar al unei administrații publice să nu fie luate în considerare

pentru ca acesta din urmă, devenit între timp funcționar de carieră, să aibă acces la o promovare internă la care pot pretinde numai funcționarii de carieră; dacă impunerea unui termen de decădere de două luni de la data publicării anunțului de concurs, în cadrul căruia un funcționar de carieră trebuie să conteste o decizie de respingere a candidaturii sale la un concurs întemeiată pe împrejurarea că procedura de promovare era contrară clauzei 4 din acordul-cadru este contrară dreptului european.

Cu privire la aplicarea Directivei funcției publice, instanța de trimitere a arătat că o parte a jurisprudenței naționale, inclusiv constituțională, tinde să admită un regim juridic diferențiat între funcționarii temporari și funcționarii de carieră. CJUE a subliniat că dincolo de transpunere, statele membre sunt obligate să adopte toate măsurile necesare pentru a asigura efectul deplin al directivelor. Această din urmă obligație incumbă inclusiv autorităților judiciare, cărora le revine “în special atribuția de a asigura protecția juridică a drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul dispozițiilor de drept al Uniunii și de a garanta efectul deplin al acestor dispoziții”⁷⁶⁰. Autoritățile judiciare, atunci când nu pot să interpreteze și să aplice reglementarea națională în conformitate cu cerințele dreptului Uniunii (a se vedea limitele interpretării conforme⁷⁶¹), au obligația să aplice

⁷⁵⁹ “Principiul nediscriminării (clauza 4)

(1) În ceea ce privește condițiile de încadrare în muncă, angajații cu contract pe durată determinată nu sunt tratați într-un mod mai puțin favorabil decât lucrătorii cu contract pe durată nedeterminată comparabili, numai pentru că aceștia au un contract sau un raport de muncă pe durată determinată, cu excepția cazului în care tratamentul diferențiat este justificat de motive obiective.

(2) Acolo unde este cazul, se aplică principiul *pro rata temporis*.

(3) Modalitățile de aplicare a prezentei clauze sunt definite de statele membre și/sau partenerii sociali, având în vedere legislația comunitară, legislația, convențiile colective și practicile naționale.

(4) Condițiile de vechime corespunzătoare unor

condiții de încadrare speciale sunt aceleași pentru lucrătorii cu contract pe durată determinată și pentru cei cu contract pe durată nedeterminată, cu excepția situației în care condițiile de vechime diferite sunt justificate de motive obiective”.

⁷⁶⁰ Pct. 51 din Hotărâre.

⁷⁶¹ Interpretarea conformă cunoaște mai multe limite. În primul rând, judecătorul nu o poate folosi atunci când ar determina atragerea sau agravarea unei răspunderi penale (CJCE, Pretore di Salò, 11 iunie 1987, cauza **14/86**, **ECR 1987**, p. 2545). O limită implicită rezultă din faptul că judecătorul nu poate fi pus în situația de a face o interpretare *contra legem*, prin urmare dreptul intern aplicabil trebuie să fie suficient de suplu pentru a-i permite să recurgă la o asemenea interpretare.

integral dreptul Uniunii, înlăturând, dacă este nevoie, aplicarea unei dispoziții de drept intern contrare. Curtea a precizat că Directiva se aplică contractelor și raporturilor de muncă pe durată determinată încheiate cu administrațiile și cu alte organe ale sectorului public, iar jurisprudența de care făcea vorbire instanța de trimitere încalcă obligațiile care revin autorităților judiciare în privința aplicării directivelor.

Curtea de Justiție a apreciat că simpla împrejurare că o persoană este încadrată ca funcționar temporar (durata contractului de muncă) nu este de natură să o priveze pe aceasta de luarea în considerație, drept condiție de vechime, a perioadei în care a fost încadrată în această funcție. O diferență de tratament nu poate fi fundamentată pe o normă generală și abstractă de drept intern, ci pe rezultatul comparării efective a atribuțiilor care revin, în mod obișnuit, persoanelor care sunt încadrate ca funcționar temporar, respectiv ca funcționar de carieră.

În privința dispozițiilor de drept intern, care obligă la contestarea, într-un termen de decădere de 2 luni, a condițiilor de admisibilitate la un concurs, în speță a refuzului instituției pârâte de a lua în calcul vechimea reclamantului ca funcționar temporar, CJUE a reamintit doctrina sa privind principiile echivalenței și efectivității dreptului european.

Instanța de la Luxembourg a invitat instanța de trimitere să examineze obiectul și elementele esențiale ale acțiunilor pretins similare de natură internă, pentru a decide dacă principiul

echivalenței este respectat (adică, dacă norma în cauză se aplică fără distincție atât acțiunilor întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii, cât și celor întemeiate pe nerespectarea dreptului intern care au un obiect și o cauză asemănătoare).

Cea de-a doua sarcină trasată instanței de trimitere a fost verificarea principiului efectivității. În concret, aceasta a fost chemată să aprecieze dacă termenul de decădere face practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor de care se bucură reclamantul în temeiul clauzei 4 din acordul-cadru. Rolul judecătorului național nu se reduce doar la această analiză, ci acesta trebuie să asigure echilibrul între principiile care au stat la baza edictării normei interne (precum protecția dreptului la apărare, principiul securității juridice, buna desfășurare a procedurii) și impactul acestei norme în privința realizării dreptului european. Curtea a subliniat că stabilirea unui termen de decădere de două luni în contextul cauzelor cu care este sesizată nu apare ca fiind susceptibilă să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de dreptul Uniunii. Cu privire la speță, CJUE a opinat că termenul de decădere de 2 luni nu ar putea curge de la data publicării anunțului de concurs, deoarece reclamantul a fost admis inițial să participe la concurs, ci doar de la data comunicării deciziei de anulare a aditerii sale în categoria de funcționari publici pentru care a concurat.

**Rubrică realizată de
lector univ. dr. Anamaria Groza,
judecător, Judecătoria Strehaia**